

Stompwijkseweg 9 te Leidschendam

rapport 2836

Stompwijkseweg 9 te Leidschendam (gemeente Leidschendam-Voorburg)

Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek

**I.S.J. Beckers
J.A.G. van Rooij**

Colofon

ADC Rapport 2836

Stompwijkseweg 9 te Leidschendam-Voorburg

Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek

Auteurs: I.S.J. Beckers en J.A.G. van Rooij

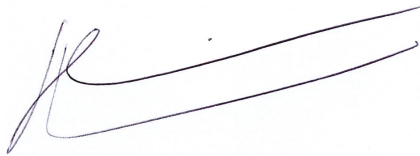
In opdracht van: Architectenburo J.J. van Vliet B.V.

© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.

Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend
uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Autorisatie:

J. Huizer

ISBN 978-94-6064-827-4

ADC ArcheoProjecten

Postbus 1513

3800 BM Amersfoort

Tel 033-299 81 81

Fax 033-299 81 80

Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied	4
Samenvatting	5
1 Inleiding	7
1.1 Algemeen	7
1.2 Doelstelling en vraagstelling	7
2 Methodiek bureauonderzoek	7
3 Resultaten bureauonderzoek	8
3.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik	8
3.2 Beschrijving huidig gebruik	8
3.3 Beschrijving van de historische situatie, mogelijke verstoringen en ondergrondse bouwhistorische waarden	8
3.4 Beschrijving van bekende archeologische en aardwetenschappelijke waarden	9
3.5 Gespecificeerde verwachting (LS05)	11
4 Methodiek Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)	12
4.1 Kader	12
4.2 Methode	12
5 Resultaten Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)	12
5.1 Lithologische beschrijving	12
5.2 Interpretatie	13
6 Conclusies	13
7 Aanbeveling	14
Literatuur	14
Geraadpleegde websites	15
Lijst van afbeeldingen en tabellen	15
Bijlage 1 Boorgegevens	24

Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied

Provincie:	Zuid-Holland
Gemeente:	Leidschendam-Voorburg
Plaats:	Leidschendam
Toponiem:	Stompwijkseweg 9
Kadastrale gegevens:	Kadastrale gemeente Stompwijk, sectie E, perceel 1065
Kaartblad:	30G
Oppervlakte plangebied	850 m ²
Coördinaten:	88.346 / 455.114 88.333 / 455.105 88.351 / 455.074 88.370 / 455.083
Bevoegde overheid:	Gemeente Leidschendam-Voorburg
Deskundige namens de bevoegde overheid:	Mevr. L. Bruning
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):	47738
ADC-projectcode:	4130756
Periode van uitvoering:	Juli 2011
Beheer en plaats documentatie:	ADC ArcheoProjecten bv, Amersfoort
Beheer en plaats digitale documentatie (e-depot):	http://persistent-identifier.nl/?identifier=urn:nbn:nl:ui:13-g1e-2b2

Samenvatting

In opdracht van Architectenburo J.J. van Vliet B.V. heeft ADC ArcheoProjecten een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Stompwijkseweg 9 in Leidschendam (gemeente Leidschendam-Voorburg). In het plangebied zal een woning verbouwd worden. Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van een aanvraag van een bouwvergunning en was noodzakelijk om te bepalen of bij de voorgenomen activiteiten de kans bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

In het plangebied wordt een getij-inversierug van het Laagpakket van Wormer verwacht. In de top van de geulafzettingen kunnen archeologische resten uit het Laat-Neolithicum en de (Vroege) Bronstijd aanwezig zijn. Deze resten zullen zich manifesteren als een vondststrooiing van kleine fragmenten vuursteen en aardewerk. Het complextypen en de omvang van een eventuele vindplaats kan niet verder worden gespecificeerd. Mogelijk worden de geulafzettingen in het noorden van het plangebied nog overdekt door een dun pakket restveen.

In het zuiden van het plangebied kunnen direct onder het maaiveld archeologische resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd in de top van een ontwaterd veenpakket of in een toemaakdek aanwezig zijn. Deze resten bestaan waarschijnlijk uit bewoningsresten (waterputten, beerputten en funderingsrestanten). Waarschijnlijk zijn de geulafzettingen in het zuiden van het plangebied onder een veenpakket bewaard gebleven.

Teneinde deze verwachting te toetsen werd in het plangebied een verkennend booronderzoek uitgevoerd.

Hierbij zijn op 165 cm (boring 3) en 240 cm –mv (boring 1) zandige geulafzettingen van het Laagpakket van Wormer aangetroffen. Het zandpakket is waarschijnlijk relatief snel afgedekt geraakt door kleiige kwelderafzettingen van het Laagpakket van Wormer, want het zandpakket is niet ontkalkt en er is geen bodem op gevormd. Op de zeeafzettingen is een veenpakket gevormd, daarvan is na afgravingen in de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd nog slechts een 15-60 cm dikke laag overgebleven.

Het veenpakket is overdekt door een 140-150 cm dik pakket van opgebrachte grond, voornamelijk zand. Een niveau op 80-105 cm –mv kan in de late 19^e - begin 20^e eeuw gedateerd worden vanwege de grote hoeveelheid kolengruis. In het 35 cm dikke pakket opgebrachte grond daaronder zijn geen bewoningsresten uit de Late Middeleeuwen of Nieuwe tijd A en B aangetroffen. Boringen 4 en 5 zijn op respectievelijk 110 cm en 70 cm –mv gestuit, waarschijnlijk op de funderingsrestanten van de bebouwing van na 1882.

Omdat in het plangebied geen potentieel archeologisch niveau aanwezig is adviseert ADC ArcheoProjecten om het terrein vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling. Het is echter niet volledig uit te sluiten dat binnen het onderzochte gebied toch nog archeologische resten voorkomen. Het verdient daarom aanbeveling om de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht archeologische vondsten te melden bij het bevoegde overheid, zoals aangegeven in artikel 53 van de Monumentenwet.

Wij wijzen u erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een selectiebesluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit selectiebesluit afwijkt van het door ons opgestelde advies.

Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

Periode	Tijd in jaren
Nieuwe tijd	1500 - heden
Middeleeuwen:	450 – 1500 na Chr.
Late Middeleeuwen	1050 - 1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450 - 1050 na Chr.
Romeinse tijd:	12 voor Chr. – 450 na Chr.
Laat-Romeinse tijd	270 - 450 na Chr.
Midden-Romeinse tijd	70 - 270 na Chr.
Vroeg-Romeinse tijd	12 voor Chr. - 70 na Chr.
IJzertijd:	800 – 12 voor Chr.
Late IJzertijd	250 - 12 voor Chr.
Midden-IJzertijd	500 - 250 voor Chr.
Vroege IJzertijd	800 - 500 voor Chr.
Bronstijd:	2000 - 800 voor Chr.
Late Bronstijd	1100 - 800 voor Chr.
Midden-Bronstijd	1800 - 1100 voor Chr.
Vroege Bronstijd	2000 - 1800 voor Chr.
Neolithicum (Jonge Steentijd):	5300 – 2000 voor Chr.
Laat-Neolithicum	2850 - 2000 voor Chr.
Midden-Neolithicum	4200 - 2850 voor Chr.
Vroeg-Neolithicum	5300 - 4200 voor Chr.
Mesolithicum (Midden-Steentijd):	8800 – 4900 voor Chr.
Laat-Mesolithicum	6450 - 4900 voor Chr.
Midden-Mesolithicum	7100 - 6450 voor Chr.
Vroeg-Mesolithicum	8800 - 7100 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd):	tot 8800 voor Chr.
Laat-Paleolithicum	35.000 - 8800 voor Chr.
Midden-Paleolithicum	300.000 – 35.000 voor Chr.
Vroeg-Paleolithicum	tot 300.000 voor Chr.

Bron: Archeologisch Basis Register 1992

1 Inleiding

1.1 Algemeen

In opdracht van Architectenburo J.J. van Vliet B.V. heeft ADC ArcheoProjecten een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Stompwijkseweg 9 in Leidschendam (gemeente Leidschendam-Voorburg). In het plangebied zal een woning verbouwd worden. Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van een aanvraag van een bouwvergunning en was noodzakelijk om te bepalen of bij de voorgenomen activiteiten de kans bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

1.2 Doelstelling en vraagstelling

Het doel van bureauonderzoek is het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende en/of verwachte archeologische waarden, binnen een omschreven gebied, om daarmee te komen tot een gespecificeerde, archeologische verwachting.

Het doel van het inventariserende veldonderzoek is het aanvullen en toetsen van de op basis van het bureauonderzoek opgestelde gespecificeerde verwachting. Het inventariserend veldonderzoek vond plaats door middel van een verkennend booronderzoek.

Ten behoeve van het inventariserend veldonderzoek is een plan van aanpak (PvA) opgesteld conform KNA (Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie) specificatie VS01.¹

Hierin zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Is er in het plangebied een intact potentieel vondst- en/of sporenniveau aanwezig en zo ja, komt dit overeen met het op basis van het bureauonderzoek verwachte niveau?
- Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?

Indien er archeologische waarden aanwezig zijn:

- In welke mate worden deze waarden verstoord door realisatie van de geplande bodemingreep?
- Hoe kan deze verstoring door planaanpassing tot een minimum worden beperkt?

Indien de archeologische waarden niet kunnen worden behouden:

- Welke vorm van nader onderzoek is nodig om de aanwezigheid van archeologische waarden en hun omvang, ligging, aard en datering voldoende te kunnen bepalen om te komen tot een selectiebesluit?

Het bureauonderzoek is uitgevoerd op 25 juli 2011 en het booronderzoek op 27 juli 2011.

Meegewerkt hebben: I.S.J. Beckers (archeoloog), N. de Jonge (fysisch geograaf), J.A.G. van Rooij (prospector) en J. Huizer (senior prospector).

2 Methodiek bureauonderzoek

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.2 Landbodems, protocol 4002 Bureauonderzoek.

Het bureauonderzoek bestaat uit de volgende elf processtappen:

1. Afbakenen plan- en onderzoeksgebied en vaststellen consequenties van mogelijk toekomstig gebruik;
2. Aanmelden onderzoek bij Archis;
3. Vermelden (en toepassen) overheidsbeleid;
4. Beschrijven huidig gebruik;
5. Beschrijven historische situatie en mogelijke verstoringen;
6. Beschrijven mogelijke aanwezigheid bouwhistorische waarden in de ondergrond;
7. Beschrijven bekende archeologische en aardwetenschappelijke waarden;
8. Opstellen gespecificeerde verwachting;
9. Opstellen standaardrapport bureauonderzoek;

¹ Het PvA is opgesteld door I.S.J. Beckers (archeoloog) op 26 juli 2011 en geaccordeerd door R.M. van der Zee, senior prospector.

10. Afmelden onderzoek bij Archis: overdracht onderzoeksgegevens;
11. Aanleveren digitale gegevens bij e-Depot.

De processtappen 1 tot en met 7 leveren gegevens op basis waarvan processtap 8, de gespecificeerde verwachting wordt opgesteld. De gespecificeerde verwachting kan worden beschouwd als een belangrijke conclusie van het bureauonderzoek, omdat hierin wordt aangegeven of, en zo ja, welke archeologische waarden worden verwacht, indien relevant weergegeven op een kaart.

De resultaten van processtappen 1 tot en met 8 worden behandeld in de paragrafen 3.1 tot en met 3.5. Processtap 9 resulteert in het voorliggende rapport. De processtappen 10 en 11 hebben betrekking op het voor derden openbaar maken van de resultaten van het bureauonderzoek bij onder meer Archis en het e-Depot.

3 Resultaten bureauonderzoek

3.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik

Het plangebied bestaat uit het perceel van de Stompwijkseweg 9 en heeft een oppervlakte van 850 m². De exacte locatie is weergegeven in afbeeldingen 1 en 2.

Van het plangebied zelf zijn onvoldoende archeologische en aardkundige gegevens beschikbaar om een uitspraak te kunnen doen over de archeologische verwachting. Daarom zijn tevens gegevens betrokken uit de directe omgeving, waarmee het onderzoeksgebied kan worden gedefinieerd als het veengebied binnen een straal van circa 2000 m rondom het plangebied.

In het plangebied is een uitbreiding van de bestaande woning gepland (afb. 3). De uitbreiding zal een maximale lengte van 14,8 m krijgen en een maximale breedte van 7,7 m, hetgeen resulteert in een oppervlakte van 114 m². Alvorens de werkzaamheden plaats gaan vinden, zal het perceel worden geëgaliseerd; in het zuiden wordt 60 cm afgegraven en in het noorden wordt 60 cm grond opgebracht. Het gebouw wordt waarschijnlijk gefundeerd op staal.

De consequentie van de voorgenomen ingreep is dat eventuele waardevolle archeologische resten in de ondergrond mogelijk worden aangetast.

3.2 Beschrijving huidig gebruik

Ten westen van de bestaande woning bevindt zich een tuin van ca. 5 m breed en 10 m lang. Het overige deel van het plangebied is in gebruik als grasland. Volgens het KLIC zijn ten zuiden en oosten van de woningen kabels en leidingen aanwezig. De bewoners melden verder nog dat ten noordwesten van de woningen een rioolbuis aanwezig is.

3.3 Beschrijving van de historische situatie, mogelijke verstoringen en ondergrondse bouwhistorische waarden

De historische situatie is op verschillende kaarten als volgt:

Bron	Historische situatie
Kaart van Van Berckenrode uit 1615 ²	Plangebied onbebouwd
Kaart van Douw uit 1647(afb. 4) ³	Situatie gelijk aan 1615
Kadastrale minuut uit 1819 ⁴	bouwland
Topografische kaart uit 1850 ⁵	Situatie gelijk aan 1811-32
Bonnekaart uit 1876 ⁶	Situatie gelijk aan 1811-32
Bonnekaart uit 1896-1924 (afb. 5) ⁷	Woning gebouwd
Bonnekaart uit 1934 ⁸	De bebouwing ten oosten van het plangebied is vermeld als stoomgemaal

² Van Berckenrode 1609-16.

³ Douw & Brouckhuisen 1647.

⁴ Kadaster 1819.

⁵ Wolters-Noordhoff Atlasproducties 1990.

⁶ Bureau Militaire verkenningen 1876-1934.

⁷ Ibid.

Bron	Historische situatie
Topografische kaart uit 1952-1968 ⁹	Alleen gemaal ('De Antagonist') weergegeven
Topografische kaart uit 1974-1995 ¹⁰	Ten westen van het gemaal (('De Antagonist') is een woning weergegeven
Ontgonnen verleden ¹¹	'De Antagonist' is in 1882 gebouwd, Leidschendam dateert uit 1240 en Stompwijk en Wilsveen uit de 13 ^e eeuw.
KennisInfrastructuur CultuurHistorie (KICH) ¹²	Gemaal 'De Antagonist' ten oosten van het plangebied. dateert uit 1882 en is in 1930 verbouwd naar een dieselgemaal

Het plangebied bevindt zich in het Zuid-Hollandse veengebied. Dit gebied is in een relatief korte periode (ca. 100 jaar) ontgonnen in de Late Middeleeuwen. De Stompwijkseweg is een ontginningsas uit deze periode. De plaatsen langs deze ontginningsas, Leidschendam en Stompwijk, dateren uit de 13^e eeuw n. Chr. De ontginning langs de Stompwijkseweg heeft daarom waarschijnlijk in de 13^e eeuw plaatsgevonden.¹³

Op kaarten vanaf 1615 zijn langs de Stompwijkseweg gebouwen afgebeeld (afb. 4); het plangebied lijkt echter onbebouwd te zijn geweest. De oudste gedetailleerde kaart van het plangebied, de kadastrale minuut uit 1819 geeft geen bebouwing aan binnen het plangebied. Op de Bonnekaarten van 1896 en daarna is een gebouw binnen het plangebied afgebeeld (afb. 5). Het betreft hier waarschijnlijk de woning van het stoomgemaal 'De Antagonist', dat in 1882 is gebouwd.¹⁴

Het stoomgemaal werd verbouwd tot een dieselgemaal in 1930. Op de topografische kaarten van 1952 tot en met 1968 is alleen het gemaal weergegeven en lijkt de woning te zijn gesloopt. De huidige woning in het plangebied is in de periode tussen 1968 en 1974 gebouwd. De toenmalige situatie is waarschijnlijk gelijk aan de huidige.

3.4 Beschrijving van bekende archeologische en aardwetenschappelijke waarden

De volgende aardwetenschappelijke informatie is bekend van het plangebied:

Bron	Informatie
Geologie ¹⁵	Formatie van Nieuwkoop, Hollandveen Laagpakket op Laagpakket van Wormer, Formatie van Naaldwijk
Geomorfologie ¹⁶	Lage veenrestdijk (4K35)
Bodemkunde ¹⁷	Bovenlandstrook
Pruissers en Van der Valk ¹⁸	Hollandveen vertand met het laagpakket van Wormer op Laagpakket van Wormer (C2)
Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) (afb. 6) ¹⁹	Plangebied ligt op een geulsysteem (een zeegeul of een veenrivier?)

De regio rond het plangebied is gevormd in het Holoceen, het huidige geologische tijdperk dat na de laatste ijstijd is begonnen (ca. 9.700 v. Chr.). In deze periode steeg de zeespiegel door de temperatuurstijging, aanvankelijk snel maar later nam de snelheid af. De kustlijn schoof daarbij steeds meer naar het oosten op. Rond ca. 4.000 v. Chr. stabiliseerde deze kustlijn zich ter hoogte van Leidschendam. Na de stabilisatie van de kustlijn vormde zich vanaf ongeveer 4.000 v. Chr. een rij strandwallen voor de kust. De depositie van zeeafzettingen (Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Wormer) is waarschijnlijk nog tot ongeveer 2000 v. Chr. doorgegaan achter de strandwallen. Door de bescherming van de strandwallen heersten hierachter later rustige

⁸ Ibid.

⁹ Topografische Dienst Nederland 1952-1995.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Haartsen 2009.

¹² <http://www.kich.nl>

¹³ Haartsen 2009.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ De Gans, *et al.* 1998.

¹⁶ Ten Cate 1994.

¹⁷ Markus, *et al.* 1982.

¹⁸ Pruisers & Valk 1993.

¹⁹ <http://www.ahn.nl/viewer>

omstandigheden zonder grootschalige inbraken vanuit de zee, waardoor een dik veenpakket kon ontstaan (Formatie van Nieuwkoop, Hollandveen Laagpakket). Volgens Pruijssers en Van der Valk is de start van de veengroei ongeveer rond 4300 BP te dateren (ca. 2300 v. Chr.).²⁰

Vanaf de 12^e/13^e eeuw n. Chr. is de veenvlakte ontgonnen in langgerekte percelen die ook nu nog in het landschap herkenbaar zijn. De veenvlakte is ontgonnen vanaf de Stompwijkse Vaart. Ten noorden van de Stompwijkse vaart zijn grote hoeveelheden veen afgegraven voor de turfwinning. Door de ontwatering (de ontginning) van het veen vond een sterke inklinking van het veenpakket plaats. Daarom ligt dit deel van het plangebied ongeveer 2 m lager dan het terrein langs de Stompwijkse Vaart. Op de ontginningsas is een 15 tot 50 cm dikke, opgebrachte kleilaag aanwezig. Deze kleilaag wordt ook wel toemaakdek genoemd en bestaat verder uit bagger, stalmest en stads- en huisvuil.²¹

Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) is duidelijk zichtbaar dat in het noorden van het plangebied veen is afgegraven; dit deel ligt namelijk ongeveer 2 m lager dan de ontginningsas. Op het AHN is in het ontgonnen deel van het onderzoeksgebied een duidelijke geulstructuur met een restgeul zichtbaar. Het plangebied ligt op deze geulstructuur. Omdat deze geul onder het ontgonnen veenpakket te voorschijn is gekomen behoort deze geul vermoedelijk tot het Laagpakket van Wormer.

In het veengebied zijn ten noordoosten van het plangebied ook dergelijke geulsystemen gekarteerd. Deze geulsystemen zijn gekarteerd als getij-inversierug en zijn gedateerd door Pruijssers en Van der Valk van 6000 tot 5000 BP (ca. 4000-3000 v. Chr.).²² Vermoedelijk behoort de geul in het plangebied tot deze systemen en dateert deze eveneens uit 4000-3000 v. Chr. De geul is op geen van de gebruikte landschappelijke kaarten weergegeven.

In het onderzoeksgebied zijn de volgende archeologische (indicatieve) waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld:

Bron	Omschrijving
Cultuurhistorische hoofdstructuur Zuid-Holland	lage trefkans op archeologische resten vanaf de Middeleeuwen
Archeologische beleidsadvieskaart gemeenten Leidschendam-Voorburg-Voorschoten en Wassenaar ²³	Categorie 7: Hoge verwachting voor historische bebouwing
waarnemingen ARCHISII (Archeologisch Informatie Systeem)	26140 en 49293
onderzoeksmeldingen ARCHISII	6903, 8779, 23196, 33093 en 40103

De ligging van deze waarden is weergegeven in afb. 7.

Volgens de CHS (Cultuurhistorische Hoofdstructuur) geldt er voor het plangebied een lage kans op archeologische sporen vanaf de Late Middeleeuwen. Volgens het CHS geldt er echter voor getij-inversieruggen een hoge verwachting op archeologische sporen vanaf de Bronstijd tot en met de Romeinse tijd en plaatselijk een verwachting vanaf het Neolithicum.

De potentiële getijdegeul in het plangebied is vermoedelijk in 4000-3000 v. Chr. ontstaan. De geul is daarna overdekt geraakt met Hollandveen. De veengroei is in het onderzoeksgebied op ca. 2300 v. Chr. in de lagere delen van het landschap gestart. Dit betekent dat op de getijdegeul archeologische resten uit het Laat-Neolithicum en de (Vroege) Bronstijd aanwezig kunnen zijn. Op de archeologische beleidsadvieskaart van de gemeente Leidschendam,-Voorburg, Voorschoten en Wassenaar heeft het hele ontginningslint naast de Stompwijkseweg een hoge verwachting voor resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd.

²⁰ Pruijssers & Valk 1993.

²¹ Haartsen 2009.

²² Pruijssers & Valk 1993.

²³ Onbekend 2008.

Verder zijn in het onderzoeksgebied de volgende archeologische gegevens bekend in ARCHIS:

Onderzoeksmelding 40103

Ten zuiden van het plangebied is in 2006 een bureauonderzoek uitgevoerd wat in 2010 is geactualiseerd. Het doel van beide onderzoek was om de archeologische consequenties van het herinrichtingsplan Nieuwe Driemanspolder te achterhalen. Geadviseerd werd om in de delen van het onderzochte gebied met een verwachting voor archeologische waarden een booronderzoek uit te voeren. Dit booronderzoek is (nog) niet uitgevoerd.

Onderzoeksmelding 6903

Op de locatie Stompwijkseweg 27, ongeveer 470 m ten noordoosten van het plangebied, is een booronderzoek uitgevoerd. In de daarbij gezette boring was echter geen archeologische indicator aanwezig en het plangebied is daarom vrijgegeven.

Onderzoeksmelding 23196

Op ongeveer 840 m ten noordwesten van het plangebied is een booronderzoek uitgevoerd op de hoek van de Leidsekade en de Starrevaart. In twee boringen zijn fragmenten bouwpuin aangetroffen. De twee locaties van de boringen zijn vergeleken met de kadastrale minuutkaart uit het begin van de 19^e eeuw. Op de plaatsen waar bouw materiaal is gevonden bleken in de 19^e eeuw gebouwen aanwezig te zijn. Daarom is besloten om de geplande werkzaamheden te voorzien van een archeologische begeleiding. De resultaten van deze begeleiding zijn echter niet in ARCHIS vermeld.

Onderzoeksmelding 8779 en waarneming 49293

Langs de Veenweg, op ongeveer 1500 m ten zuidwesten van het plangebied is een karterend booronderzoek uitgevoerd. Op deze locatie lagen geen archeologische vindplaatsen. Toch is besloten om de werkzaamheden direct langs de Veenweg archeologisch te begeleiden. Deze begeleiding heeft (nog) niet plaatsgevonden.

Ten zuidwesten van het onderzochte gebied was een afvalstortplaats uit de 17^e/18^e eeuw aangetroffen. Hierin waren o.a. aardewerk, botmateriaal, steengoed en metaalfragmenten aanwezig uit de Nieuwe tijd B en C (1650-1950 n. Chr.). Waarschijnlijk is hier het maaiveld opgehoogd met stadsafval uit de 17^e/18^e eeuw.

Onderzoeksmelding 33093

Op ongeveer 1280 m ten westen van het plangebied is het gebied tussen de Vliet en de A4 onderzocht door middel van een bureauonderzoek in 2009. Dit heeft geleid tot een vervolgonderzoek op de strandwallen, waarbij onder andere een Midden-Neolithische vindplaats is gevonden. Het veengebied werd vrijgegeven.

Waarneming 26140

Op ongeveer 1900 m ten zuiden van het plangebied is met een metaaldetector een aantal bronzen voorwerpen gevonden. Het betreft hier een kniefibula, een ring en een hanger uit de Romeinse tijd en ca. 400 duiten en een medaillon uit de Nieuwe tijd B of C.

3.5 Gespecificeerde verwachting (LS05)

In het plangebied wordt een getij-inversierug van het Laagpakket van Wormer verwacht. In de top van de zandafzettingen van deze rug kunnen archeologische resten uit het Laat-Neolithicum en/of de Vroege Bronstijd aanwezig zijn. Deze resten zullen zich manifesteren als een vondststrooiing van kleine fragmenten vuursteen en aardewerk. Het complextype en de omvang van een eventuele vindplaats kan niet verder worden gespecificeerd. Mogelijk worden de geulafzettingen in het noorden van het plangebied nog overdekt door een dun pakket restveen.

In het zuiden van het plangebied kunnen direct onder het maaiveld archeologische resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd in de top van een ontwaterd veenpakket of in een toemaakdek. Deze resten bestaan waarschijnlijk uit bewoningsresten (waterputten, beerputten en funderingsrestanten). Waarschijnlijk zijn de geulafzettingen in het zuiden van het plangebied onder een veenpakket bewaard gebleven. Het plangebied is sinds 1882 bebouwd geweest; mogelijk zijn oudere archeologische resten door deze bebouwing verstoord geraakt.

4 Methodiek Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)

4.1 Kader

De bij het Inventariserend Veldonderzoek toegepaste methoden zijn conform de KNA, versie 3.2 Landbodems, in het bijzonder specificatie VS03 (booronderzoek). Uitgangspunt van het inventariserend veldonderzoek is de gespecificeerde verwachting zoals die is opgesteld in het bureauonderzoek. De strategie voor het veldonderzoek is hierop gebaseerd, alsmede op het voor dit onderzoek opgestelde Plan van Aanpak. De rapportage is opgesteld conform specificatie VS05.

4.2 Methode

In het plangebied zijn grondboringen uitgevoerd met als doel het bepalen van de bodemopbouw en eventuele bodemverstoringen. Dit is de verkennende fase van het inventariserend veldonderzoek.

Het verkennen van de bodemopbouw gebeurt door de bodemtextuur en, indien relevant, bodemkundige horizonten systematisch te beschrijven. Eventuele afwijkingen van de verwachte bodemopbouw zoals vastgesteld op grond van het bureauonderzoek, en andere niet-natuurlijke bodemkenmerken kunnen er aanleiding toe geven om (delen van) het plangebied als verstoord te beschouwen.

Er zijn vijf boringen verspreid over het bouwvlak van de uitbreiding van de woning en zijn uitgevoerd met een 7 cm Edelmanboor en een 3 cm guts tot tenminste 25 cm in de verwachte geulafzettingen. Drie van de vijf boringen zijn gestuit op een hard oppervlak, maar de overige boringen geven toch een goed landschappelijk overzicht over het bouwvlak van de uitbreiding; de oppervlakte hiervan bedraagt immers slechts 150 m²

De bodemtextuur en archeologische indicatoren zijn beschreven volgens SBB 5.1 van het NITG-TNO waarin ondermeer de standaard classificatie van bodemmonsters volgens NEN5104 wordt gehanteerd.²⁴ De X- en Y-coördinaten zijn bepaald aan de hand van de lokale topografie en ingemeten met behulp van een meetlint. De hoogte van het maaiveld ter plaatse van de boringen is bepaald aan de hand van AHN-beelden.

5 Resultaten Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)

5.1 Lithologische beschrijving

De locatie van de boringen is weergegeven in afb. 2. De boorgegevens worden gepresenteerd in Bijlage 1.

De diepe ondergrond van het plangebied bestaat uit een kalkrijk zandpakket. Het betreft hier matig siltig, zeer fijn zand met een lichtgrijze kleur. Dit pakket is op ca. 5 m –NAP (beneden 165-240 cm –mv) aangetroffen.

Hierboven is een zwak tot matig siltig kleipakket gevonden dat ongeveer 15 tot 35 cm dik is. Dit pakket is kalkloos en heeft een licht (bruin) grijze kleur. In boring 1 zijn er plantenresten in aangetroffen en is het kleipakket zwak humeus. Het kleipakket wordt naar onderen toe steeds zandiger en gaat geleidelijk in het zandpakket over.

Op ca. 4,1 m -NAP in boring 1 en 4,7 m -NAP in boring 3 (beneden 140-150 cm -mv) is een compact mineraalarm bruin veenpakket aangetroffen. In het veenpakket komen voornamelijk houtresten voor.

Hierboven is een matig siltig heterogeen zandpakket aangetroffen. Dit pakket is ca. 140 cm dik en bestaat uit matig fijn, sterk humeus en zwak tot sterk grindig zand. De onderkant van het pakket heeft een gelaagde opbouw met klei- en veenlagen. Op ongeveer 80 tot 105 cm –mv is een kleiige

²⁴ Bosch 2005; Normalisatie-Instituut 1989.

laag aangetroffen met kolengruis. Boringen 2, 4 en 5 zijn op respectievelijk 100 cm, 110 cm en 70 cm –mv gestuit op een hard oppervlak in dit pakket.

5.2 Interpretatie

De onderstaande interpretatie is weergegeven in afb. 8.

De diepe ondergrond van het plangebied bestaat uit zandige zeeafzettingen van het Laagpakket van Wormer. Waarschijnlijk behoort het zandige pakket tot een getij-inversierug. In de omgeving van het plangebied komen voornamelijk kleiafzettingen van het Laagpakket van Wormer voor.²⁵

Het zandpakket is afgedekt door een dunne laag kwelderafzettingen van het Laagpakket van Wormer. Het zandpakket heeft waarschijnlijk niet lang aan de oppervlakte gelegen of is snel overdekt geraakt door de kleiafzettingen; de top van het zandpakket is namelijk niet ontkalkt en er is geen bodem in ontstaan. Daarom is de getij-inversierug waarschijnlijk niet langdurig geschikt geweest voor bewoning.

Nadat de kust afgesloten was, is er een veenpakket gevormd. Dit pakket is in de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd grotendeels afgegraven voor de turfwinning. Daarom resteert er in boring 3 een veenpakket van 15 cm dik. In boring 1 is dit pakket 60 cm dik en compact, waarschijnlijk is het veenpakket hier ingeklonken.

In het plangebied is daarna een 140 tot 150 cm dik pakket opgebracht. Op ca. 80 tot 105 cm –mv is hierin een laag met veel kolengruis aangetroffen. Dit was vermoedelijk het maaiveld toen het stoomgemaal 'De Antagonist' in gebruik was. Volgens de bewoners is het terrein daarna met een ca. 80 cm dik zandpakket opgehoogd.

Boringen 2, 4 en 5 zijn in dit pakket op een hard oppervlak gestuit. Boring 2 lag naast de plek waar zich volgens de bewoners een rioolbuis in de ondergrond zou bevinden, vermoedelijk is deze boring op de rioolbuis gestuit. Op de Bonnekaart van 1896 is in het gebied van boringen 4 en 5 bebouwing afgebeeld. Het is mogelijk dat deze boringen op funderingsrestanten van deze bebouwing gestuit zijn.

6 Conclusies

De in de Inleiding gestelde onderzoeksvragen kunnen op basis van de bereikte resultaten als volgt worden beantwoord:

Is er in het plangebied een intact potentieel vondst- en/of sporenniveau aanwezig en zo ja, komt dit overeen met het op basis van het bureauonderzoek verwachte niveau?

De geulafzettingen van het Laagpakket van Wormer zijn waarschijnlijk relatief snel overdekt geraakt met kleiige kwelderafzettingen en daarom worden er geen archeologische waarden op verwacht. De laag met kolengruis op 80-105 cm –mv dateert waarschijnlijk uit de 19^e en 20^e eeuw. Hieronder is nog een 35 cm dik pakket opgebrachte grond aanwezig uit de Late Middeleeuwen of Nieuwe tijd. Boringen 4 en 5 zijn mogelijk op de funderingsrestanten van bebouwing uit de 19^e of 20^e eeuw n. Chr. gestuit.

Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig en, zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard, datering en waardstelling hiervan?

In het plangebied zijn geen bewoningsresten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd A en B gevonden. Dit is in overeenstemming met het historisch kaartmateriaal. Omdat in het plangebied geen archeologische waarden verwacht worden, zijn de volgende onderzoeksvragen niet van toepassing.

²⁵ www.dinoloket.nl, informatie van de bewoners

7 Aanbeveling

ADC ArcheoProjecten adviseert om het terrein vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling. Het is echter niet volledig uit te sluiten dat binnen het onderzochte gebied toch nog archeologische resten voorkomen. Het verdient daarom aanbeveling om de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht archeologische vondsten te melden bij het bevoegde overheid, zoals aangegeven in artikel 53 van de Monumentenwet.

Wij wijzen u erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een selectiebesluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit selectiebesluit afwijkt van het door ons opgestelde advies.

Literatuur

- Van Berckenrode, F.B.**, 1609-16: *Hoogheemraadschap Rijnland*.
- Bosch, J.H.A.**, 2005: *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode, Versie 5.2*. Utrecht (TNO-rapport NITG 05-043-A).
- Bureau Militaire verkenningen**, 1876-1934: *Bonnekaart, 's-Gravenhage, Blad 440, schaal 1:25.000*.
- Ten Cate, J. A. M.**, 1994: *Geomorfologische kaart van Nederland: schaal 1:50.000: Blad 30 's-Gravenhage*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Douw, J.J. & S.P. van Brouckhuisen**, 1647: *t'Hoogheemraedschap van Rhijnland: schaal ca. 1:28.000*. C.D. de Rij, de Dankbaerheit,
- Gans, W. de, H. Kok & H. Zwaan**, 1998: *Vereenvoudigde Geologisch Kaart van Den Haag en omgeving, 1: 50.000*. NITG, TNO, Haarlem.
- Haartsen, A.J.**, 2009: *Ontgonnen verleden, regiobeschrijvingen provincie Zuid Holland*.
- Kadaster**, 1819: *Oorspronkelijke aanwijzende tafel der grondeigenaren en der ongebouwde en gebouwde vaste eigendommen, Stompwijk, Sectie E, Blad 01*.
- Markus, W.C., J. de Buck & G.A. Vos**, 1982: *Bodemkaart van Nederland: schaal 1:50.000: Blad 30 West 's-Gravenhage en Blad 30 Oost 's-Gravenhage*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Normalisatie-Instituut, Nederlands**, 1989: *Geotechniek, classificatie van onverharde grondmonsters NEN 5104*. Delft.
- Onbekend**, 2008: *Het Bodemarchief ontrafeld, nota archeologie Duin- Horst en Weidegebied*.
- Pruissers, A.P. & L. van der Valk**, 1993: *Geologische Kaart van Nederland: schaal 1:50.000: Blad 30 's-Gravenhage (aangepaste versie)*. Europeesch Cartografisch Instituut, Rijswijk.
- Topografische Dienst Nederland**, 1952-1995: *Topografische Kaart van Nederland, schaal 1:50.000*.
- Wolters-Noordhoff Atlasproducties**, 1990: *Grote historische atlas van Nederland, 1:50.000, deel 1 West-Nederland 1839-1859*. Groningen.

Geraadpleegde websites

<http://archis2.archis.nl>
<http://www.ahn.nl>
<http://www.dinoloket.nl>
<http://www.kich.nl>
<http://www.watwaswaar.nl>

Lijst van afbeeldingen en tabellen

Afb. 1 Locatie van het plangebied
Afb. 2 Detailkaart van het plangebied en boorpuntenkaart
Afb. 3 de voorgenomen werkzaamheden
Afb. 4 Kaart van Douw uit 1647
Afb. 5 Het plangebied op de Bonnekaart van 1896
Afb. 6 Het plangebied op het Actuele Hoogtebestand Nederland (AHN)
Afb. 7 Het onderzoeksgebied en de ARCHIS_meldingen, geprojecteerd op de vereenvoudigde geologische kaart van Den Haag en omgeving
Afb. 8 Interpretatie van de boorgegevens

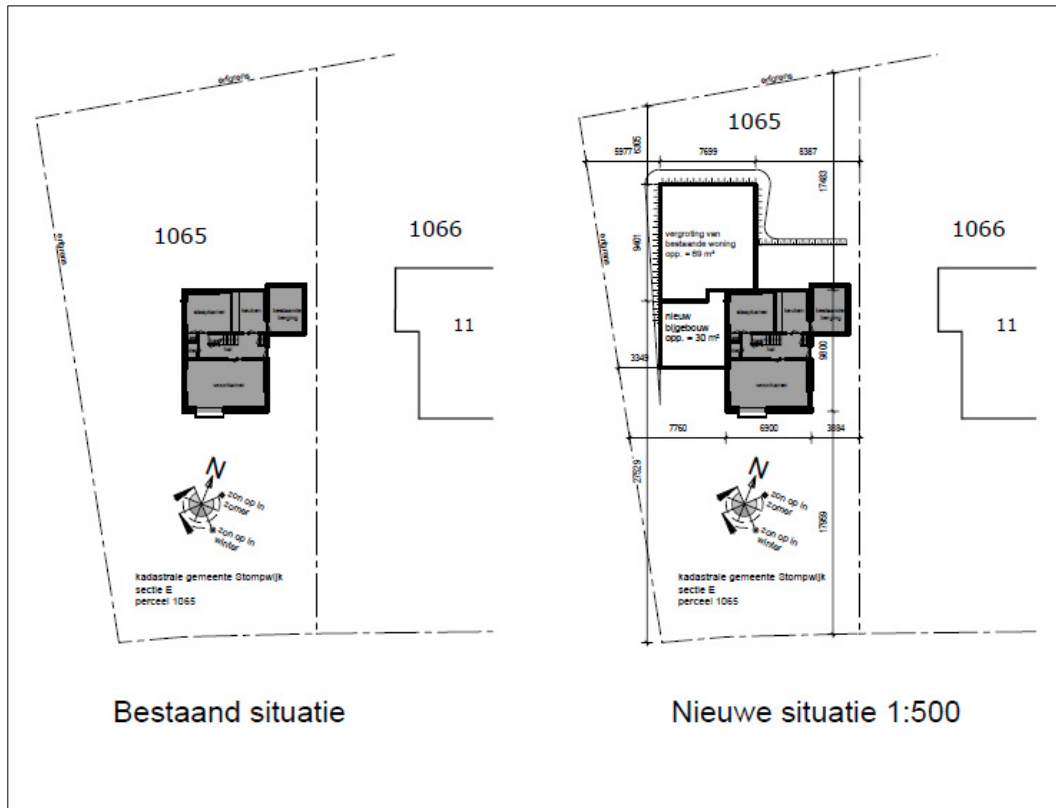
Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

Afb. 1 Locatie van het plangebied

Afb. 2 Detailkaart van het plangebied en boorpuntenkaart

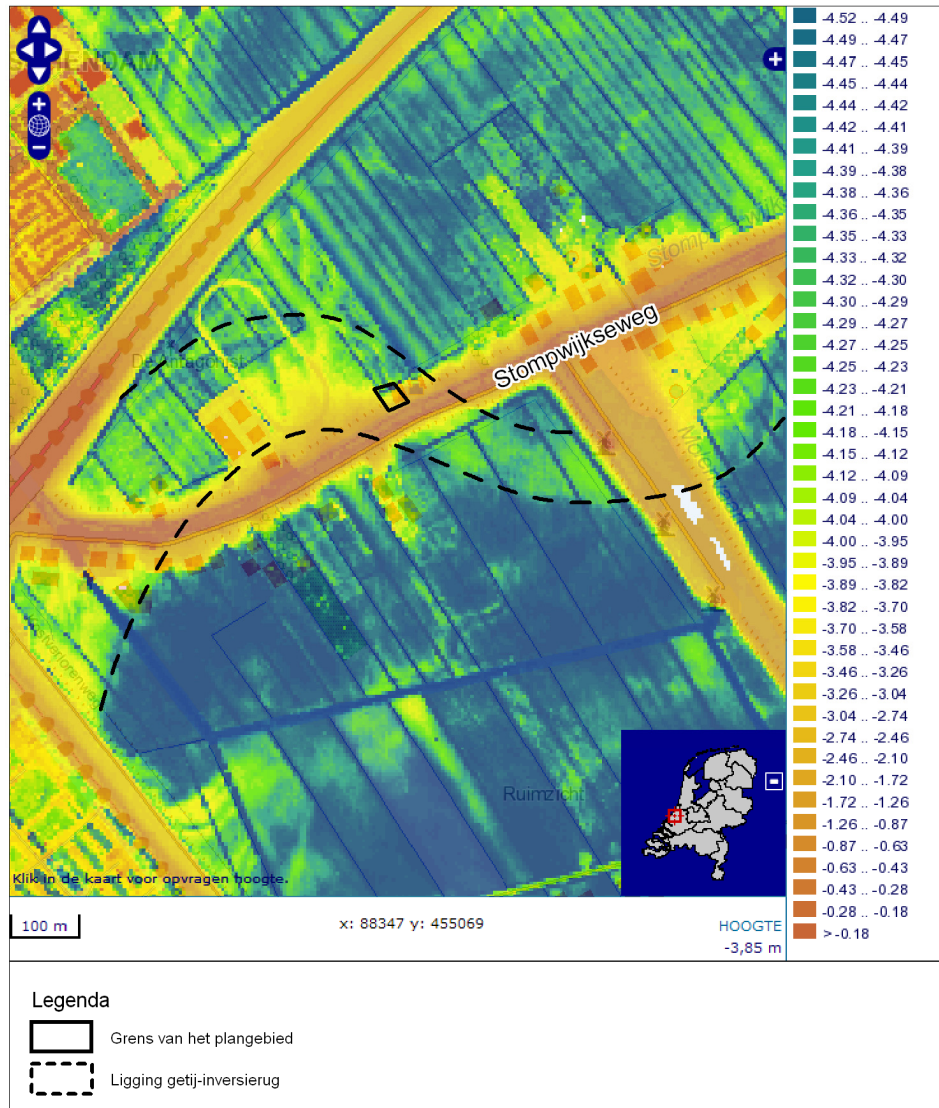
Afb. 3 de voorgenumen werkzaamheden

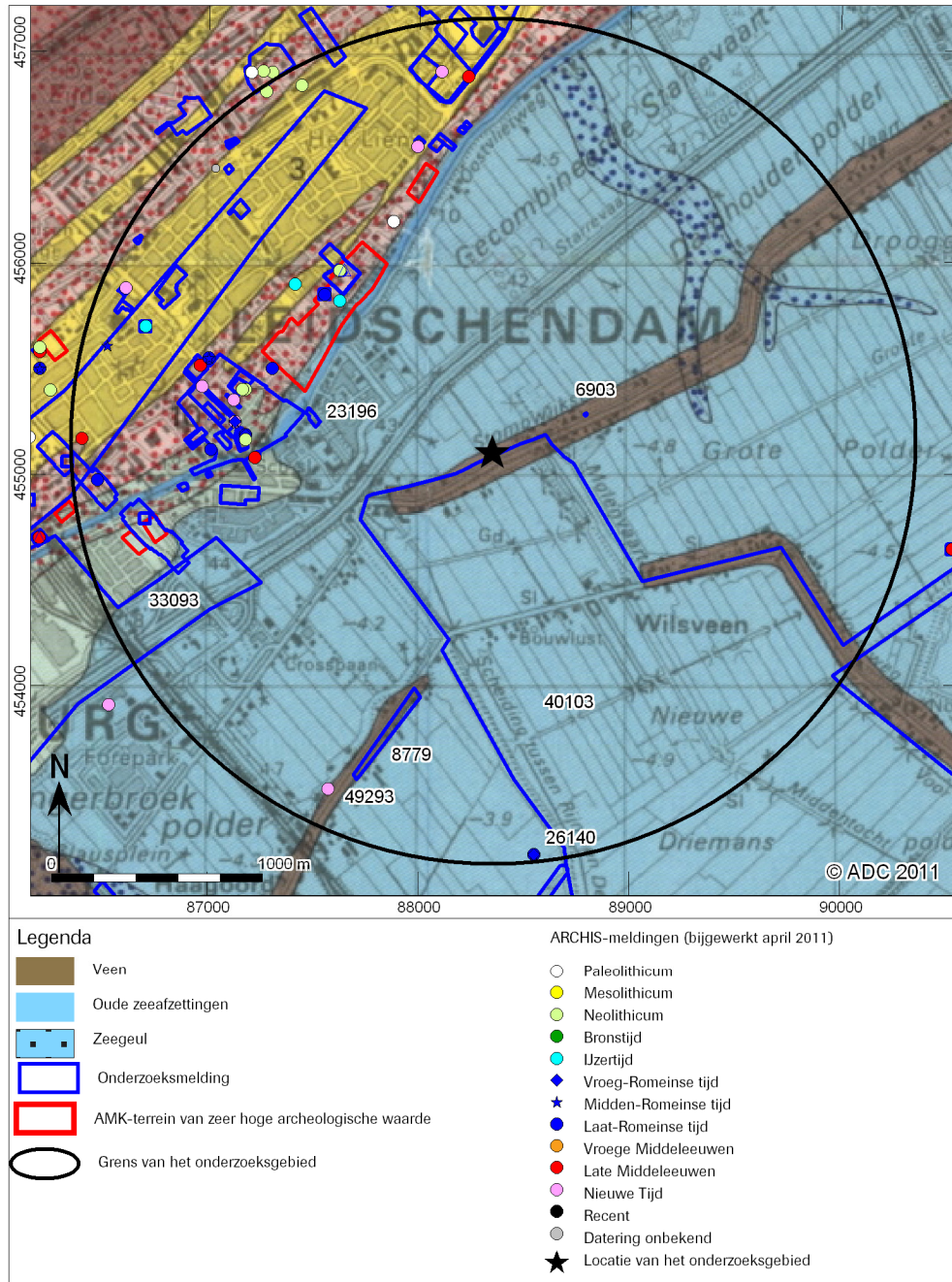
Afb. 4 Kaart van Douw uit 1647

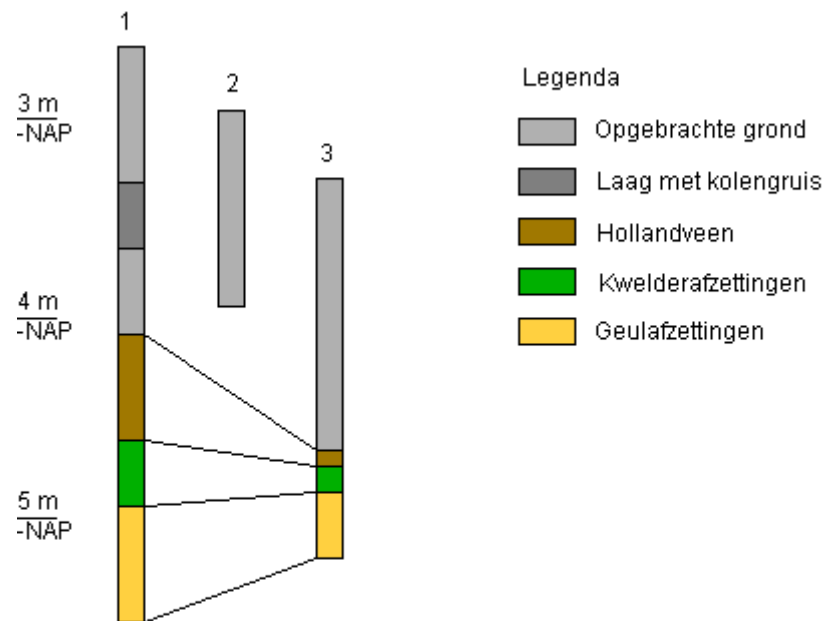
Afb. 5 Het plangebied op de Bonnekaart van 1896

Afb. 6 Het plangebied op het Actuele Hoogtebestand Nederland (AHN)

Afb. 7 Het onderzoeksgebied en de ARCHIS-meldingen, geprojecteerd op de vereenvoudigde geologische kaart van Den Haag en omgeving

Afb. 8 Interpretatie van de boorgegevens

Bijlage 1 boorgegevens

nummer	x coördinaat (m)	y coördinaat (m)	matiepdhoogte (cm) NAP	bovengrens (cm onder mv)	ondergrens (cm onder mv)	grondssoort	bijmenging	zandmediaan	kleur	kalkgehalte	antropogene afzettingen	overig
1	88347.8	455088.7	-264.00001	0	25	zand	matig siltig; sterk humeus; zwak grindig	matig fijn	donker-bruin-grijs	kalkloos	weinig puinresten	opgebrachte grond; omgewerkte grond
				25	70	klei	matig siltig; matig humeus; zwak grindig		donker-bruin-grijs	kalkloos		kolengruis; opgebrachte grond
				70	105	klei	sterk siltig; matig humeus; sterk grindig	matig fijn	donker-zwart-grijs	kalkloos		opgebrachte grond; veel kleilagen; veel veenlagen
				105	150	zand	zwak siltig; zwak humeus		licht-grijs	kalkloos		
				150	205	veen	zwak zandig		bruin	kalkloos		
				205	240	klei	matig siltig; zwak humeus	zeer fijn	licht-bruin-grijs	kalkloos		spoor plantenresten
				240	300	zand	kleilig		licht-grijs	kalkrijk		
2	88343.8	455095.1	-343.00001	0	100	zand	matig siltig; sterk humeus	matig fijn	donker-bruin-grijs	kalkloos		opgebrachte grond; gestuit op riool?
3	88341.2	455102.8	-358.99999	0	140	zand	matig siltig; sterk humeus; sterk grindig	matig fijn	donker-grijs	kalkloos	spoor sintels	opgebrachte grond
				140	150	veen	zwak zandig		donker-bruin	kalkloos		bosveen; restveen
				150	165	klei	zwak siltig		licht-grijs	kalkloos		
				165	200	zand	matig siltig	zeer fijn	licht-grijs	kalkrijk		geleidelijke overgang
4	88352.1	455101.1	-271.0	0	25	zand	zwak siltig; matig humeus	matig fijn	donker-grijs	kalkloos	spoor puinresten	opgebrachte grond
				25	110	zand	kleilig; matig humeus; zwak grindig		donker-bruin-grijs	kalkloos		opgebrachte grond
5	88347.9	455105.3	-372.0	0	60	zand	matig siltig; matig humeus	matig fijn	donker-bruin-grijs	kalkloos		opgebrachte grond; gestuit